

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ СУБ'ЄКТИВНОЇ МОДАЛЬНОСТІ НА ТЕКСТОВОМУ РІВНІ (на прикладі німецьких публіцистичних текстів)

Валентина СУХОМЛИН (Київ, Україна)

У статті описуються мовні засоби вираження суб'єктивної модальності на текстовому рівні. Цей опис базується на семантичних і структурних особливостях засобів вираження суб'єктивної модальності. Проводиться також детальний аналіз прикладів, взятих із он-лайнських німецьких видань.

In the article the language means of expression of subjective modality are described at text level. This description is based on the semantic and structural features of facilities of expression of subjective modality. The detailed analysis of examples, taken from on-lain editions of German is also made.

Модальність у сучасному мовознавстві є складним явищем, яке вітчизняні й зарубіжні мовознавці вивчали лише епізодично. Досі бракує комплексного опису модальності у будь-якій мові, зокрема у германських мовах. Отже, комплексне дослідження модальності має значне теоретичне й практичне значення для морфології, синтаксису і лексики німецької мови.

Значний внесок у дослідження цього питання зробила ціла плеяда вчених. Це, насамперед, такі вчені, як Ш. Баллі (1995), В.В. Виноградов (1971; 1975), Т.І. Дешерієва (1987), В.Б. Касевич (1985), F. Palmer (1990), О.В. Бондарко (1990), Г.П. Немец (1989; 1991). На нинішньому етапі питання модальності у вітчизняному мовознавстві активно продовжують вивчати В.М. Ткачук (2003), І.В. Смуцинська (2003).

Необхідно відзначити, що у праці В.М. Ткачука спостерігається системність у висвітленні категорії суб'єктивної модальності (СМ). Це дозволяє охопити різноманітний і різноструктурний матеріал, а також простежити зв'язки між різнорівневими мовними елементами. У цій праці досліджується категорія СМ відразу у чотирьох мовах: англійській і німецькій (германські мови), а також українській і російській (слов'янські мови).

У дослідженнях І.В. Смуцинської висвітлюються особливості типів і засобів вираження модальності художнього дискурсу у французькій мові. Особливо важливим у цих дослідженнях є можливість співставлення модальності германських (англійська, німецька), слов'янських (українська, російська) і романських (французька) мов.

Водночас існує ряд питань, які не одержали широкого висвітлення у мовознавчих працях. До однієї з таких проблем належить комплексне дослідження структурно-семантичних особливостей ФСП модальності у німецькій мові.

Мета цієї праці – дослідити структурно-семантичні особливості СМ германських мов (на прикладі публіцистичного дискурсу сучасної німецької мови), з'ясувати загальні й специфічні ознаки суб'єктивної модальності й визначити *структурні й семантичні моделі* засобів вираження суб'єктивної модальності у публіцистичному дискурсі, що є необхідною передумовою подальшого дослідження цього граматичного явища.

Для детального розгляду засобів вираження СМ на текстовому рівні нам потрібно звернути увагу на внутрішню структуру тексту, оскільки кожен текст має свої особливості, а також свою *стратегію розгортання*. Це поняття є особливо важливим, оскільки під ним слід розуміти напрямок розвитку тексту, який визначає його зміст: залежно від *напрямку розгортання* подій вживаються певні мовні одиниці для передачі певної інформації [6: 185]. Особливо чітко це прослідковується на діалогах, де дуже часто вживається розмовне мовлення. Проте відомо, що у багатьох випадках, як наприклад, у художніх текстах, у різного типу діалогах, розмовне мовлення є стилізованим письменником чи автором статті. Звісно, що вони намагаються використати розмовне мовлення як мовну одиницю не для передачі інформації (оскільки це можна було б зробити й за допомогою іншого стилю, який переважає у конкретному випадку), а для передачі певних емоцій, почуттів, думок, оцінок, своїх вражень щодо предмету дискусії. Найкращим засобом постає розмовне мовлення, оскільки воно вирізняється з-поміж інших експресивністю й емоційністю. Цікаво, що самі види діалогів вказують на те, що вони різні за метою вживання, а отже, різними є і використання у них засобів вираження СМ. 1) Діалог-суперечка, 2) діалог-емоційний конфлікт, 3) діалог-унісон, 4) діалог-конфіденційне пояснення виділяє А.К Соловйова у своїй роботі стосовно загальних питань діалогу [5: 104].

Текст як одиниця мови виступає як єдність окремих повідомлень. Тому можна стверджувати, що усі речення (висловлення) пов'язані між собою й служать одній меті, яка імпліцитно виражена в інтенції автора. Дуже часто використовуються речення (висловлення), які передають емоційний чи психічний стан людини, допомагаючи точніше передати суб'єктивне ставлення, оцінку мовця щодо особи чи предмету обговорення. Такі речення використовуються часто й хоч є дуже різними за своєю структурою і семантичним наповненням, проте їх об'єднує одна спільна властивість: такі речення передають пряму мову.

Прикладом (1) може бути таке речення: *Viele Medien hätten damit „Millionenumsätze gemacht, meine politischen und privaten Handlungen und Meinungen darzustellen und zu kommentieren“, behauptet die ehemalige CSU-Politikerin* («Багато ЗМІ могли б зробити собі мільйонні обороти, представляючи й коментуючи мої політичні й приватні дії і думки», – стверджує колишня СДП-політик.)

У цьому прикладі політик сама коментує відношення журналістів до своєї особи: вона відкидає звинувачення журналістів у своєму зверхньому ставленні до них. Таке відношення виражається начебто вимаганням грошей з боку політика за інтерв'ю з нею. Однак, політик у свою чергу висловлює саме таку зацікавленість журналістів до її особи, що негативно відображається на їх професійній цнотливості.

У таких реченнях часто вживаються слова чи словосполучення, які вказують на стан людини чи його відношення до дискусії, ці слова не пов'язані з текстом змістовно й називаються *рemarkами*. Вони використовуються здебільшого у п'єсах і інших театральних творах.

Іншою, також досить поширеною групою слів, які виступають виразниками СМ у реченнях з прямою мовою, виступають *слова чи словосполучення, що описують голос людини чи манеру мовлення*. Цікавою є праця Т.Г. Винокура про особливості усного мовлення й стилістичні властивості висловлення. При дослідженні він поділяє такі слова на три групи: 1) фізичні чи психофізичні особливості звучання мовлення, які свідчать про емоційний стан людини; 2) емотивні особливості мовлення, які мають стилістичне значення; 3) мовні одиниці, що синтезують емоцію й функцію [1: 67-68]. Перша група слів у свою чергу поділяється на дві підгрупи: *власне акустичні*: «хриплим голосом», «задыхаючись», «ковтаючи слова», «поспіхом» і їхні відповідники в інших мовах (у російській мові – «хриплым голосом», «задыхаясь», «глотаю слова», «спешно»; у німецькій мові – „mit heiserer (rauer) Stimme“, „röchelnd“, „die Worte verschluckend“, „eilend“); і *психічні*: «сердито», «радісно», «ласкаво», «задоволено», «жартівливо», «урочисто» та їхні еквіваленти в інших мовах (у російській мові – «сердито», «радостно», «ласково», «с удовольствием», «шутя», «торжественно»; у німецькій мові – „ärgerlich“, „fröhlich“, „freundlich“, „mit Vergnügen“, „scherzend“, „feierlich“). Більшою чи меншою мірою такі слова завдяки своїй семантиці вказують на особливості сприймання певної інформації учасниками комунікативного процесу, виражають при цьому емоційний чи психічний стан людини, а тому й певну оцінку, зроблену ними стосовно предмету дискусії.

Проаналізуємо *приклад (2)*: *Barack Obama preist artig ihre historische Kandidatur und die Demokratische Partei ihren unermässlichen Beitrag für Amerikas Frauen* (Барак Обама **ввічливо** восхваляє її історичну кандидатуру, а Демократична Партія її незрівнянний внесок для жінок Америки).

На нашу думку, прислівник **ввічливо** передає у цьому контексті емоційний стан кандидата-переможця і його оцінку кандидата, який програв, у цьому випадку ця оцінка позитивна.

Засобом вираження СМ на текстовому рівні може бути також *взаємодія смислів*, яка поділяється на *анафоричну, катафоричну і оточувальну* [6: 182]. Вид взаємодії смислів визначається завдяки положенню модифікувального висловлення. При першому виді взаємодії смислів модифікувальне висловлення знаходиться не на початку тексту, щоб мати змогу впливати на попередні висловлення: «В сільраду покликали – колись було, - і голова «бомагу» якусь із Червоної Армії читав. Жорстока та «бомага», а слова в ній із тернового пруття повиті: не ждати їй сина свого, не виглядати» (А. Головка) [6: 182]. Якщо ж ми

говоримо про *катафоричну* взаємодію смислів, то маємо на увазі таке абстрактне за семантикою модальне висловлення, яке не одразу вказує на об'єкт оцінки, наприклад: «*Іраклій довго дивився мовчки на фотокартку. Потім захоплено похитав головою: - Хороший! Ай, який чудовий син у тебе, Сімон!*» (А.Головка) [6: 182]. *Оточувальна* взаємодія смислів має місце тоді, якщо вона формується (чи супроводжується) за допомогою повторів як однакових, так і споріднених мовних одиниць: «*Погано. І так не виходить і інакше не можна. Недобре це.*» (розм.) [6: 182].

Розглянемо й проаналізуємо приклад.

Приклад (3). Eine große Mehrheit der US-Bürger ist nach einer Umfrage mit der Entwicklung in ihrem Land so unzufrieden wie schon lange nicht mehr. In der Befragung für die „New York Times“ und CBS News bejagten 81 Prozent die Aussage, die USA seien auf einen „vollkommen falschen Kurs“ abgedriftet – die Dinge im Land entwickelten sich allgemein schlecht. (За результатами опитування переважна більшість громадян США так незадоволена розвитком своєї країни, як вже довго не була незадоволена. У опитуванні для „New York Times“ і CBS News 81 процент опитуваних підтвердили думку, США дрейфують «абсолютно фальшивим курсом» - справи у країні розвивалися загалом погано.)

На нашу думку, у цьому висловленні прослідковується *оточувальна* взаємодія смислів, оскільки виділені прикметники/прислівники демонструють повтори однакових (за синтаксичними ознаками) й споріднених (за семантичними ознаками) мовних одиниць. Ми дотримуємося думки, що це дає змогу весь час тримати читача (як учасника дискурсу) у напруженому стані, а отже, замислитися й стати активним учасником позитивного розвитку подій.

Взаємоузгодження смислів також вважають текстуальним засобом вираження СМ. Воно повинне спрямовуватися на підсилення інтенсивності, експресивності, уточнювати певну думку. Багатими на такий засіб вираження СМ, як і на попередній, є українські прозові тексти художньої літератури, особливо сатиричні й гумористичні твори.

На нашу думку, такий *приклад (4)* може служити як відображення *взаємоузгодження смислів*: *John McCain lobt ihr Beharrungsvermögen, und selbst ihre größten Feinde in den konservativen Talkshows bewundern den „Kampfeswillen einer Löwin“. Für Millionen ihrer eigenen Anhänger ist sie spätestens seit diesem Samstag eine Märtyrerin, eine Evita der Neuzeit, die Anwältin der Schwachen und Unterdrückten (Джон Маккейн хвалить її інерцію, і навіть її найзапекліші вороги у консервативних ток-шоу захоплюються «волею левиці до боротьби». Для мільйонів її прихильників вона стала щонайпізніше від цієї суботи (святою) мученицею, Евітою нової епохи, захисницею усіх слабких і пригнічених).*

У цих реченнях (висловлюваннях) показане відношення до конкретної особистості як з боку її противників, так і з боку її прихильників. Цікаво, що апогеєм емоційної напруги є якраз вислів, який відображає позицію противників, які називають її *левицею*, після чого інтенсивність спадає, однак далі продовжує наростати експресивність. Це досягається завдяки повторам однорідних членів речення, які у контексті є синонімами, до того ж майстерно вибудований синонімічний ряд: починаючи з високого, неземного, (*свята мучениця, Евіта*), прихильники вбачають у ній водночас *захисницю* усіх бідних (явище *антиклімаксу* – перерахування однорідних членів речення по низхідній) (див. також [2: 12]).

Художні тропи широко вживаються на текстуальному рівні як засоби вираження СМ. Звичайно, у першу чергу це стосується художньої літератури, проте у публіцистичному дискурсі такі прийоми досить часто можуть виразити СМ значення.

Точне описання певного явища, події, особи чи предмету обговорення є їх первинною функцією, однак сама природа художніх тропів така, що вони мають значні емоційно-оцінні можливості, завдяки чому часто стають виразниками досить яскравої й точної суб'єктивної оцінки.

Нами було прослідковано вживання художніх тропів як засобів вираження СМ лише на текстуальному рівні. Ми називаємо такі художні тропи:

Порівняння. Це стилістична фігура, яка виражається різними синтаксичними конструкціями й відображає мисленнєву операцію поєднання двох предметів, явищ, ситуацій, ознак на підставі їхнього уподібнення, установаження аналогій між ними [4: 475].

Цей троп використовується для досягнення різних комунікативних ефектів: іронії, насмішки, вираження радості, невдоволення, співчуття й т.д.

Розглянемо приклад.

Приклад (5). Ude war einfach nur happy: „Das ist wirklich beglückend,“ sagte er immer wieder, fast wie ein Mantra. (Уде був просто лише щасливий: «Це справді блаженно, – повторював він знову і знову, – майже як Мантра (магічна формула, яка використовується у деяких релігіях, наприклад, у буддизмі)).

Це порівняння виражає радість мюнхенського обербюргермайстра Крістіана Уде (60 років, СДП) на виборах, які засвідчили його перемогу над молодим колегою, представником ХДС, 38-річним Йозефом Шмідом.

Протиставлення. (Див. приклад (8)).

Повтори. Вони також використовуються як засоби вираження СМ значень. Яку оцінку виражають повтори, однозначно сказати неможливо, оскільки вони можуть виражати як позитивну, так і негативну оцінку певного явища, описаного у комунікативній ситуації. Лише з допомогою контексту стає зрозумілим позиція того, хто дає оцінку. Наведемо й проаналізуємо приклади.

Приклад (6). Man kannte sie zu gut, man schätzte ihr Wissen und ihre Disziplin, man sah in ihr aber auch den klebrigen Link ins vergangene Jahrhundert. (Її знали занадто добре, цінили її знання і її дисципліну, але водночас у ній вбачали нав'язливу вказівку на минуле століття.)

У прикладі продемонстровані повтори підметів. Самостійно вони не можуть виступати виразниками суб'єктивної модальності. Однак, у цьому контексті неозначено-особовий займенник „*man*“ може розглядатися як виразник суб'єктивної модальності з двох причин. По-перше, у цьому прикладі підмети, виражені займенником „*man*“, входять у структуру речення, яке побудоване з урахуванням такого стилістичного засобу, як *граматичний паралелізм* [2:12]. По-друге, вживання „*man*“ ми пояснюємо тут як *абстрагуюче „man“* (поряд з *генералізуючим, анонімним і прономінальним*), оскільки таким його слід вважати у тому випадку, якщо у реченнях об'єктивні речі відображаються у людському сприйнятті самостійно, без участі (називання) сприймаючої особи. У таких випадках ми маємо справу із *суб'єктивізацією* висловлення, яка відбувається внаслідок взаємодії *абстрагуючого „man“* і дієслова, що може означати сприйняття змісту, оцінку, знаходження, якийсь рух тощо [7: 261].

На нашу думку, така граматична структура вжита дость вдало. Вказівкою ж на оцінку події ми маємо ще й вживання словосполучення „*den klebrigen Link*“, що означає „*нав'язливу вказівку*“. На нашу думку, це словосполучення має дещо негативний відтінок.

Паралелізми. Ці художні засоби представлені серед таких, що виражають СМ не стільки самостійно, скільки як одиниці підсилення оцінок, думок, почуттів. Для досягнення бажаного ефекту при використанні паралелізмів використовується *модальна однорідність* певних членів речення, які власне й розглядаються як паралелізми. Прикладом паралелізму може бути названий *приклад (6)*.

Розглянемо інший приклад.

Приклад (7). Ihre Ausdauer war übermenschlich. Sie schlief kaum, sie arbeitete so hart wie kein anderer. Sie schlug alle anderen Mitstreiter – in Ausdauer, Disziplin, auch in der Fürsorglichkeit für ihre Mitarbeiter. Spät in der Nacht noch erkundigte sie sich bei Freunden nach ihrem Wohlbefinden und kümmerte sich persönlich um die Versorgung der Sicherheitsleute. (Її витривалість була надлюдською. Вона майже не спала, вона працювала так наполегливо як ніхто більше. Вона побила усіх інших соратників – у витривалості, дисципліні, а також у турботі про своїх співробітників. Ще пізно вночі вона справлялася у своїх друзів про їхнє самопочуття й особисто турбувалася про забезпечення охорони.)

Виділені слова – присудки й додатки – демонструють вживання паралелізмів і їхнє значення для правильного розуміння змісту висловлення. У прикладі використовується *модальна однорідність* цих членів речення.

Попередні описи певного явища, побудова художнього образу від початку до кінця певного тексту на думку В.М. Ткачука також є важливим прийомом для передачі СМ значень. Він приводить приклади з класичних творів художньої літератури, наприклад, О. Бальзак «Гобсек», О. Гончар «Собор». Такий процес він називає принципом поступового

конструювання образу і показу впливу попередніх характеристик образу на розшифрування розуміння наступних. Образ Кайдашихи у повісті І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я» показує дію цього принципу (див. [6: 184]).

Проте цей засіб вираження СМ у публіцистичному дискурсі є досить рідко вживаним, про що свідчать результати проведеного нами дослідження. Однак, цей приклад можна вважати описом ситуації, яка відображає позицію команди Хіллері Клінтон під час президентських передвиборчих перегонів стосовно Барака Обами.

*Приклад (8). So sahen die Clintons das Rennen von Anfang an: Obama war **hochtalentiert, aber zu jung. Inspirierend, aber ohne Substanz. Ein Leichtgewicht** in Zeiten des Krieges. Einer, der den Vorwahlkampf als Trainingslauf begreifen würde für 2016 oder 2020. (Таким Клінтони бачили початок перегонів: Обама був **високоталановитий, але занадто молодий. Ініціативний** (надихаючий), але **без статку** (сутності). **Легка перемога** (тут: перемога, з якою не треба рахуватися) у часи війни. Той, хто передвиборчу боротьбу розглядатиме як тренінг на майбутнє – 2016 чи 2020).*

На нашу думку, у цьому прикладі задіяні односкладові речення, оформлені не хаотично, а до них був застосований стилістичний прийом **ізоляції**, під чим потрібно розуміти роздроблення речення на окремі частини [2: 11]. До того ж, у прикладі вжиті *протиставлення*, виділені жирним шрифтом. Варто сказати, що в той час, як **високоталановитий** і **ініціативний** характеризують якості людини, які важливі для займання нею певної посади, то **занадто молодий** і **без статку** ніяк не можуть відображати його професійних якостей. До того ж, на наш погляд вартим на увагу є вживання словосполучення у часи війни в цьому контексті. Оскільки йдеться про президентську передвиборчу кампанію, то під цим висловом розуміється її порівняння саме з війною. Таким чином, цей вислів можна розглядати і як *порівняння* (передвиборча кампанія порівнюється з війною), і як *різновид поетичної (стилістичної) метафори*. Як *стилістичну метафору* цей вислів можна розглядати з тієї причини, що два поняття: передвиборчі перегони й війна порівнюються тут як подібні явища (див. також [8: 355]).

Структурна варіативність типів речень. Вона не виконує функції вираження СМ у текстах, а тільки підсилює уже виражену іншими мовними засобами СМ. Однак, вона заслуговує на увагу, оскільки у потрібний час, коли дискусія (чи текст) стають монотонними, і учасник розмови (читач) через часом занадто складні синтаксичні конструкції (особливо в письмових текстах) втрачає інтерес до предмету розмови, на допомогу приходять прості синтаксичні конструкції й односкладові речення, які активізують увагу того, на кого спрямована розмова (хто читає текст): «односкладові речення дещо активізують розумову діяльність читача», «постають каталізаторами емоцій», оскільки досить часто трапляється так, що саме «завдяки односкладовим реченням автор намагається передати свій власний емоційний стан» [4: 135].

Прослідкуємо правильність цієї думки на прикладі.

Приклад (9). Der Ergebnis: Ein geschändeter Grünstreifen. Ein paar verwunderte Parteitagsbesucher. Und eine kleine Meldung der Deutschen Presseagentur. (Результат: пошкоджена зелена роздільна смуга автостради. Пара здивованих відвідувачів засідання парламенту. І маленька замітка Німецького агентства Преси).

Ці односкладові речення дуже прозоро підсумовують результат проведеної акції щодо підвищення заробітної плати поштових працівників. Як видно, результат негативний. На нашу думку, наведені приклади речень переконливо засвідчують те, що проведена акція не мала ніякого результату, вона ніяким чином не посприяла вирішенню конкретної проблеми, задля чого власне була організована. Така структура речень робить їх особливо виразними й зрозумілими у смислового відношенні.

Отже, 1) *особливістю засобів вираження СМ на текстуальному рівні є їхня взаємодія з лексичними й синтаксичними мовними одиницями*. Вживання відповідних лексем у різних синтаксичних конструкціях дозволяє адекватно й неоднаково диференціювати ставлення до різних об'єктів; 2) *модальність як семантичне явище має у своєму розпорядженні певні механізми свідомості, які забезпечують здатність мозку моделювати дійсність*; 3) *функціональний характер модальності виявляється в існуванні цілої системи модальних дескрипторів*. Вони можуть виражатися як простими детермінантами, так і їх комбінаціями.

Перспективою подальшого дослідження є вивчення прагматичного аспекту мовних засобів вираження СМ, яка розглядається з позицій функціональної граматики як ФСП.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Винокур Т.Г. Устная речь и стилистические свойства высказывания // Разновидности городской устной речи: Сб. науч. тр. / Отв. ред. акад. Д.Н. Шмелев, докт. филол. наук Е.А. Земская. – М.: Наука, 1988 – С. 44-84.
2. Іваненко С.М., Карпусь А.К. Лінгвостилістична інтерпретація тексту. – Київ: КНЛУ. – 1998. – 175 с.
3. Максимович Ю.В. Поза змістові характеристики тексту, що посилюють його вплив на емоційний стан читача // Лінгвістичні студії. – Випуск 1. – Донецьк: ДонДУ, 1994. – С. 134-138.
4. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля, 2006. – 716 с.
5. Соловьева А.К. О некоторых общих вопросах диалога // Вопросы языкознания. – 1981. – №1. – С. 70-79.
6. Ткачук В.М. Категорія суб'єктивної модальності. Монографія./ Наук. ред., передмова док. филол. наук, проф. Загітка А.П. – Тернопіль: Підручники й посібники, 2003. – 240 с.
7. Gerhard Helbig, Joachim Buscha. Deutsche Grammatik: Ein Handbuch für den Ausländerunterricht. – Leipzig: VEB Verlag Enzyklopädie, 1987. – 737 S.
8. Oguş O.D. Lexikologie der deutschen Sprache. – Winnyts'a: „Nowa knyha“, 2003. – 403 S.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Валентина Сухомлин – аспірантка кафедри німецької філології Київського національного лінгвістичного університету.
Наукові інтереси: функціональна граматики німецької мови.

ПРОБЛЕМА КЛАСИФІКАЦІЇ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ НЕРОЗЧЛЕНОВАНОЇ СТРУКТУРИ ЗАЙМЕННИКОВО- СПІВВІДНОСНОГО ТИПУ

Юлія ЯЗИКОВА (Кіровоград, Україна)

Статтю присвячено дослідженню проблеми класифікації складнопідрядних займенниково-співвідносних речень нерозчленованої структури. Визначено особливості аналізованих речень як синтаксичних одиниць.

The article deals with the research of problem of classification complex of pronominal-correlative sentences of undismembering structure. The features of analysed sentences as certain as syntactic units are defined.

Класифікація та опис складних утворень є однією з найважливіших проблем у синтаксисі. За довгий період розвитку вітчизняної лінгвістичної науки було встановлено існування багатьох різновидів складнопідрядного речення, зокрема займенниково-співвідносного. Важливим і необхідним постає комплексний семантичний аналіз цих речень та здійснення їх кваліфікативної характеристики.

Об'єктом статті склали речення займенниково-співвідносного типу.

Мета статті – дослідження проблеми класифікації прономінативно-співвідносних речень. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання такого завдання: виявити, класифікувати й систематизувати займенниково-співвідносні конструкції.

Одну з основних ознак займенниково-співвідносних складнопідрядних речень становить наявність корелятивних слів у головній частині, які виконують у ній функцію члена речення (підмета, присудка, додатка, обставини способу дії, обставини місця) і, крім того, накреслюють функціональний тип підрядної частини.

Як показує матеріал досліджень з історії складнопідрядного речення, поняття “співвідносне слово” має різний зміст: співвідносність визначає різні частини; починає головну частину в постпозиції, а також указівний займенник у складі головної, незалежно від її положення щодо підрядної. Та й самі терміни: “співвідносне слово”, “співвідносний займенниковий зв'язок”, “вказівний займенник” використовують як синоніми.

Характер співвідносного слова визначає коло можливих сполучникових засобів, за допомогою яких до нього може бути приєднана підрядна частина. Сполучними засобами в цих реченнях можуть бути всі займенникові слова та деякі сполучники.

З одного боку, визначення співвідносного слова припускає визначення кола можливих при ньому сполучникових засобів, з другого – визначення сполучних засобів також припускає визначення кола співвідносних слів. Взаємодія співвідносного слова й сполучникових засобів складають структурну основу займенниково-співвідносних речень. Характер відношення між співвідносним словом і підрядною частиною складнопідрядного